

במדבר מטות מסעי חצי המנשה

באתר התנ"ך הממלכתי, על במדבר פרק ל"ב, מצאתי את הכיתוב הבא:
שבטי ראובן, גד וחצי המנשה פונים למשה ומבקשים לקבל את עבר הירדן המזרחי שנכבש
לא מכבר, מכיוון שהם רועי-צאן, והאדמה באזור הזה מתאימה מאוד למקנה.¹
אני מניח שכך זוכרים את הסיפור אנשים רבים מאוד. אך מעיון בפרשה, התיאור הזה איננו נראה
נכון. התורה מספרת:

ומקנה רב היתה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום
מקום מקנה: ויבאו בני גד ובני ראובן ויאמרו אל משה ואל אלעזר הכהן ואל נשיאי העדה
לאמר: עטרות ודיבן ויעזר ונמרה וחשבון ואלעלה ושבם ויבאו ויבאו: הארץ אשר הנה ה' לפני
עדת ישראל ארץ מקנה הוא ולעבדיך מקנה:

שבט מנשה, כולו או מחציתו, איננו נזכר כלל לאורך כל הדיונים בין השבטים לבין מנהיגי העם. רק
בסוף הסיפור, כאשר משה נענה לבקשה צץ פתאום חצי שבט המנשה:

ויתן להם משה לבני גד ולבני ראובן ולחצי שבט מנשה בן יוסף את ממלכת סיחון מלך האמרי
ואת ממלכת עוג מלך הבשן הארץ לעריה בגבלת ערי הארץ סביב:

וכאן כמובן נשאלת השאלה – מדוע נתן משה לשבט מנשה להישאר בעבר הירדן בניגוד לשאר
השבטים, למרות שלא ביקשו כלל את האפשרות הזו? ואם כבר נתן, מדוע חצי השבט ולא כולו?

אכן, האבן עזרא מפרש על הפסוק שבו מופיע חצי שבט המנשה:

ולא הזכיר עד עתה חצי שבט מנשה, בעבור היותו חצי השבט:

ולפי זה, הכתוב באתר התנ"ך הממלכתי, הוא אכן נכון. אך קשה לראות בזה פשט.

לכן, מפרש הרמב"ן בדרך אחרת:

מתחלה לא באו לפניו שבט מנשה, אבל כאשר חלק הארץ לשני השבטים ראה שהיא ארץ

גדולה יותר מן הראוי להם ובקש מי שירצה להתנחל עמהם, והיו אנשים משבט מנשה שירצו

בה, אולי אנשי מקנה היו, ונתן להם חלקם.

אך גם הפירוש הזה איננו מסתדר, עם ההתנגדות העקרונית של משה רבנו לבקשתם של בני גד ובני
ראובן. מדוע ירצה משה לעודד עוד שבט להישאר בעבר הירדן המזרחי?

לכן ננסה כיוון אחר לפירוש.

בספר יהושע, מתוארים מעשיהם של בני גד וראובן וחצי המנשה, שעמדו בהבטחתם למשה, ועברו

חלוצים לפני העם. יהושע קורא להם, מברך אותם, ומשלח אותם לנחלתם בעבר הירדן המזרחי.

בחזרתם, הם בונים מזבח גדול למראה על יד הירדן. שבטי ישראל האחרים שומעים על בניית

המזבח, ומתכווננים ללא פחות ממלחמת אחים. טענתם היא (יהושע כב טז):

זה אמרו כל עדת ה' מה המעל הזה אשר מעלתם בא-להי ישראל לשוב היום מאחרי ה'

בבנותכם לכם מזבח למרדכם היום בה:

הם הבינו שהמזבח נועד לעבודה זרה, שתבדיל את שנים וחצי השבטים מעבודת ה' ומעם ישראל.

אך שנים וחצי השבטים עונים מיד במילים נרגשות:

א-ל-א-להים ה' א-ל-א-להים ה' הוא ידע וישראל הוא ידע אם במרד ואם במעל בה' אל תושיענו

היום הזה: ... ואם לא מדאגה מדבר עשינו את זאת לאמר מחר יאמרו בניכם לבנינו לאמר

מה לכם ולה' א-להי ישראל: וגבול נתן ה' בינינו וביניכם בני ראובן ובני גד את הירדן אין לכם

חלק בה' והשביתו בניכם את בנינו לבלתי ירא את ה': ונאמר נעשה נא לנו לבנות את המזבח

לא לעולה ולא לזבח: כי עד הוא בינינו וביניכם ובין דורותינו אחרינו לעבד את עבדת ה' לפנינו

בעלותינו ובזבחינו ובשלמינו ולא יאמרו בניכם מחר לבנינו אין לכם חלק בה' ...

יתכן, שמשה רבנו חשש לדברים דומים. הניתוק בין שבטי ראובן וגד לשאר השבטים עלול להביא

לשכחת ארץ ישראל, ולשכחת א-להי ישראל. כדי למנוע את הניתוק, הוא לוקח את שבט מנשה

ומחלק אותו לשנים – חציו בעבר הירדן המזרחי וחציו במערבי, וכך ישמר הקשר בין שתי גדות

הירדן. ומדוע דווקא שבט מנשה? אולי מכיוון שכמו שאומר רש"י על בנות צלפחד שהן חיבבו את

הארץ, וזה כחלק מחיבת הארץ של שבט יוסף בכלל. לכן שבט כזה יקפיד יותר על הקשר לארץ.

מכאן שהקשר לארץ הוא חלק חשוב ויסודי מן הקשר לקב"ה, ויש להשתדל לחבר את כל עם ישראל,

אלו הנמצאים כאן, ואלו שעדיין לא, אל הארץ.

שבת שלום

יעקב (יוקן) מאיר